

**УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ БРЧКО**

**ИСПИТИВАЊЕ ЗАДОВОЉСТВА СВРШЕНИХ
СТУДЕНАТА УСЛУГАМА ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА
БРЧКО**

Научно-стручно истраживање

Брчко, 2019.

Издавач:

УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ БРЧКО

За издавача:

Проф. др Лазар Радовановић, декан

Дизајн корице:

Мр Бојан Међедовић

Чланови истраживачког тима:

Др Стеван Стевић
Мр Љиљана Танасић
Мр Бојан Међедовић
Мр Дејан Тешић

Садржај

Увод	1
1. Појам и значај истраживања задовољства свршених студената.....	3
2. Методологија истраживања.....	6
3. Социо-демографски подаци узорка свршених студената Економског факултета Брчко.....	8
3.1. Основни подаци о испитаницима	8
3.2. Подаци о радном статусу испитаника	13
4. Задовољство свршених студената наставно-образовним и научно-истраживачким услугама Економског факултета Брчко	18
4.1. Ставови свршених студената о Економском факултету Брчко	22
5. Препоруке свршених студената за унапређење рада Економског факултета Брчко ..	24
Закључак.....	26
Прилог	30

Увод

У условима изражене, нефилтриране понуде различитих образовних установа на тржишту високошколских институција, задовољство свршених студената представља једну од пресудних компонената у процесу диференцирања у односу на конкуренцију. Из тог разлога визија постављеног истраживања је да покаже да ли и у којој мјери Економски факултет Брчко излази у сусрет и испуњава очекивања и потребе примарних корисника својих услуга.

Економски факултет Брчко више од 40 година заузима доминантно мјесто у процесу високог образовања на овим просторима. Један од разлога дугорочног успјешног опстанка ове институције је самосвјесност цјелокупног колектива да стагнација није рецепт за успјех. У настојању да континуирано излази у сусрет потребама и очекивањима будућих студената, али и потребама окружења у којем егзистира, Факултет настоји да надограђује и унапређује своју понуду и квалитет својих наставно-образовних и научно-истраживачких услуга. Слиједећи наведено, мисија планираног истраживања је обезбјеђивање основе за постизање и одржавање усклађености потреба и очекивања студената и тржишта рада, са једне стране, и расположивих материјалних и нематеријалних ресурса Факултета, с друге стране.

Циљна група су: дипломирани економисти, мастери економије, магистри економских наука и доктори економских наука који су своје дипломе стекли на Економском факултету Брчко.

У првом дијелу рада објашњени су појам и значај истраживања задовољства свршених студената. Овај дио обухвата и приказ објављених радова на тему истраживања задовољства свршених студената у свијету.

Други дио рада посвећен је објашњавању методологије истраживања, начину избора узорка, плану узорковања, начину прикупљања података, као и најважнијим статистичким методама које су коришћене у истраживању.

У трећем дијелу истраживања су, уз помоћ дескриптивне статистике, представљени социо-демографски подаци узорка свршених студената Економског факултета Брчко. Табеларно и графичким приказани су и објашњени основни подаци о испитаницима, подаци о пословном статусу испитаника и њихова оцјена доприноса Економског факултета Брчко тренутном статусу.

У четвртном дијелу рада проведена је детаљна анализа ставова свршених студената о услугама Економског факултета Брчко. Приказани су њихови ставови у погледу доприноса Факултета у диференцирању у односу на конкуренцију и приликом проналажења запослења. Такође, дат је и компаративни приказ важности појединих компонената знања и вјештина, битних за испитанике, у односу на допринос Економског факултета Брчко за њихово стицање.

Пети дио истраживања обухвата анализу ставова испитаника добијених на основу одговора на отворена питања из упитника. Наведене су препоруке испитаника у циљу унапређења рада Факултета, како у области наставно-образовног, тако и у области научно-истраживачког рада. Ова анализа може допринијети стварању оквира и

разматрању стратегија за подизање нивоа квалитета услуга које пружа Економски факултет Брчко.

Добијени резултати реализованог научно-стручног истраживања представљају корисну основу за унапређење квалитета рада Економског факултета Брчко у погледу потпунијег задовољавања потреба будућих студената, као и саме друштвене заједнице.

1. Појам и значај истраживања задовољства свршених студената

Чињеница је да стечено знање, способности и вјештине представљају једну од кључних компонената за успјешно позиционирање на тржишту рада и обезбјеђивање релативно брзог запослења које ће моћи да одговори постојећим очекивањима будућег радника у погледу општих услова, инспиративности и изазовности радних задатака, али и у погледу могућности за напредак као резултат личног и професионалног усавршавања. Из тог разлога, спроведено истраживање је требало да укаже на усклађеност рада Економског факултета Брчко са потребама тржишта и евентуалним очекивањима примарних корисника услуга Факултета, тј. студената. Због тога је циљ истраживања био да се обезбиједи поуздани подаци о задовољству свршених студената, на свим нивоима образовања, наставно-образовним и научно-истраживачким услугама Економског факултета Брчко.

Основна намјера Економског факултета Брчко је да заузме водећу улогу као квалитетан јавни сервис у области високог образовања и науке у служби друштвене заједнице. Међутим, свјесни чињенице да данас квалитет, уколико се не представи на прави начин, односно начин који доноси директну корист за кориснике, губи свој значај и јачину, задатак планираног истраживања је био усмјерен управо на испитивање тржишне позиције Економског факултета Брчко путем мјерења степена задовољства њених примарних корисника, односно свршених студената.

У ту сврху, водећи се основним задатком, парцијални задаци истраживања били су:

- утврдити полну и старосну структуру носилаца диплома Економског факултета Брчко,
- утврдити оријентациони проценат носилаца диплома Економског факултета Брчко на више нивоа образовања, као доказ задовољства, али и лојалности самих корисника,
- сагледати валидност, квалитет и потражњу диплома овог факултета на тржишту рада, раздвајајући потребе јавног и приватног сектора,
- утврдити претежну структуру радних мјеста носилаца диплома Економског факултета Брчко,
- упознати се са личним ставовима и процјенама свршених студената у погледу оспособљености Факултета да одговори постојећим потребама за наставно-образовним и научно-истраживачким услугама,
- спознати гдје се Економски факултет Брчко налази у односу на постојећа очекивања тржишта рада и будућих студената и
- добити јасне препоруке за унапређење рада и потенцијала Економског факултета Брчко.

Претражујући релевантне базе података о објављеним радовима, нису пронађени публиковани радови са фокусом на истраживање задовољства свршених студената у Босни и Херцеговини. Као подршку оправданости избора наведеног предмета истраживања, у наставку су наведени новији радови аутора који су своја истраживања различитих аспеката задовољства свршених студената провели на територијама: САД-а, Аустралије, Мексика, Пакистана и Велике Британије.

Martin и остали (2000) истражују задовољство свршених студената универзитетом и припремом за будуће запослење. Предмет истраживања у овом раду су свршени студенти

из Сиднеја (Аустралија). Аутори закључују да постоје три нивоа задовољства свршених студената према критеријуму оцјене различитих аспеката високошколских институција, а да се задовољство припремом за будуће запослење разликује на основу критеријума да ли је запослење локалног, националног или међународног нивоа.

Cabrera, Weerts и Zulick (2005) се фокусирају на импликације ставова чланова алумни организација и на повезаност ставова са политикама, планирањем и унапређењем високошколских институција у Сједињеним Америчким Државама. На основу прегледа литературе и праксе у истраживању задовољства свршених студената и чланова алумни организација високошколских установа, аутори сугеришу да истраживање задовољства услугама на било којој високошколској институцији треба посматрати кроз три подручја: посматрање резултата алумни организације, ангажовање и компетенције свршених студената, те друштвени ангажман и препознатљивост алумни организације. Такође, препорука аутора је и да податке о задовољству корисника услуга високошколских институција треба прикупљати не само након завршеног студија, већ и у фазама прије почетка и у току студија. На тај начин ће се добити цјелокупна слика о кретању тренда задовољства испитаника у једном дужем временском периоду. Gaier (2005) истражује повезаност задовољства чланова алумни организације и друштвеног ангажмана алумни организације. Резултати истраживања показују да постоји значајна позитивна веза између наведених варијабли, то јесте да се са повећањем задовољства свршених студената и чланова алумни организације, повећава и степен друштвеног ангажовања алумни организације.

Cabrera, de Vries и Anderson (2008) истражују задовољство послом од стране чланова алумнија у Мексику, уз паралелно посматрање утицаја политике запошљавања и захтјева тржишта рада. Државна политика запошљавања је фаворизовала тзв. „модерна“ занимања на штету тзв. „традиционалних“ занимања, али супротно очекивањима, резултати истраживања задовољства послом су показала да је веће незадовољство радника које раде „модерне“, у односу на оне који раде "традиционалне" послове. На ову чињеницу је утицала тражња за радним мјестима, која ипак нису у толикој мјери фаворизовала модерна занимања. Из наведених разлога аутори закључују да треба успоставити везу између високошколских установа и тржишта рада и на тај начин сугерисати државној политици запошљавања какве програме треба правити. Bruce (2009) истражује вриједност мастер диплома преко одређеног сета варијабли међу којима је и задовољство мастер студијским програмом и закључује да већа екстерна вриједност мастер дипломе утиче на повећање задовољства студијским програмом на мастер студију, али и на основним студијама. Styron (2010) се бави стопом задржавања и повратка на студиј матичног факултета. Мање задовољство услугама које пружа факултет резултује нижом стопом задржавања студената на студијском програму, као и нижом стопом наставка школовања на истом факултету након завршетка основних студија.

Abbas и остали (2011) мјере задовољство студената као корисника услуга високошколских установа у Пакистану. Резултати овог истраживања говоре о ниском степену задовољства услугама које пружају високошколске установе, па се истраживање може схватити као сигнал ресорном министарству да побољша квалитет услуга јавних високошколских установа. Vain, Fedinich и Knight (2011) врше преглед фактора који утичу на креирање успјешног свршеног студента. Ти фактори су у току истраживања подијељени на примарне, секундарне и терцијарне факторе, а резултати истраживања

упућују на закључке да успешни студенти имају одређене карактеристике које стичу одређеним студијским програмима. На основу тога, високошколске институције могу креирати квалитене студијске програме са капацитетом стварања квалитетних свршених студената.

Barnes и Randall (2012) истражују задовољство докторанада са високошколских институцијама на којима су завршили докторске студије. Аутори анализирају задовољство тренутних докторанада, оних који су недавно завршили докторске студије и оних који су давно завршили докторске студије, у односу на различите студијске програме. Резултати истраживања показују да се, генерално посматрано, задовољство не разликује по групама које говоре о тренутном, недавном и давном завршетку студија, али се значајно разликује по студијским програмима. Докторанди на друштвеним наукама су исказали мањи степен задовољства по одређеним критеријумима у односу на докторанде који се баве природним наукама. Farley, McKee и Brooks (2011) прате ефекте ангажмана студената у току студија на касније задовољство услугама пружених од стране факултета. Ангажман студената у овом истраживању се посматра у контексту укључености у разне активности које проводи факултет, обухватајући и наставне и ваннаставне активности. Закључак овог истраживања је да се не може потврдити природна хипотеза да су студенти са вишим степеном ангажмана задовољнији у односу на студенте са нижим степеном ангажмана на високошколској институцији.

2. Методологија истраживања

Истраживање је заснивано на испитивању ставова и мишљења репрезентативног узорка случајно изабраних свршених студената Економског факултета Брчко, на сва три циклуса студија. У ту сврху, као полазна основа одређивања узорка, послужила је постојећа база података Студентске службе Економског факултета Брчко, за период 1979-2017. година.

У расположивој бази података, закључно са наведеним временским пресеком, налазило се укупно 1.231 лице са статусом свршеног студента. У складу са стеченим нивоима образовања ти свршени студенти су разврстани на следећи начин:

- дипломирани економисти 1.175 (за период 1979-2017.),
- мастери економије 12 (за период 2014-2017.),
- магистари економских наука 36 (за период 2008-2017.) и
- доктори економских наука 14 (за период 1988-2017.).

За потребе истраживања коришћен је репрезентативан, случајан узорак, стратификован према стеченом нивоу образовања укупног броја свршених студената Економског факултета Брчко. У току реализације истраживања, прикупљени су подаци од укупно 156 испитаника, од којих је 150 дипломираних економиста, 3 мастера економије, 5 магистара економских наука и 7 доктора економских наука. Неки од испитаника су на Економском факултету Брчко завршили само први циклус студија (дипломски), њих 140, један кандидат је завршио само магистарски студиј, а четири кандидата су на Економском факултету одбранили само докторску дисертацију.

Структура узорка је, због тога, конципирана на следећи начин:

- укупно 156 испитаника (12,67% популације)
- 150 дипломираних економиста (13,27% основног скупа дипломираних економиста),
- 3 мастера економије (25% основног скупа мастера економије),
- 5 магистара економских наука (13,90% основног скупа магистара економских наука),
- 7 доктора економских наука (50% основног скупа доктора економских наука).

Истраживање је базирано на анкетирању путем попуњавања стандардизованог упитника који је садржавао листу од 18 питања, разврстаних у три сегмента:

- Основни подаци о испитанику;
- Подаци о пословном статусу испитаника;
- Подаци о задовољству испитаника услугама Економског факултета Брчко.

Сваки од наведених сегмената обезбиједио је одговарајуће податке за обраду у сврху добијања адекватне основе за остваривање постављеног циља истраживања. Питања су била конципирана у форми отвореног и затвореног типа, при чему су код питања затвореног типа, у зависности од природе траженог податка, испитаницима биле на располагању опције избора једноструких или вишеструких модалитета одговора. Такође, поједина питања су захтијевала од испитаника давање одговарајуће оцјене понуђеним ставовима и изјавама, као и оцјењивање важности изабраних компетенција, на скали од 1 до 5, при чему је оцјена 1 подразумијевала апсолутно неслагање са понуђеном изјавом

или ставом, односно минималну важност, а оцјена 5 потпуно слагање, односно максималну важност.

Упитник је био припремљен у писаној и електронској форми и достављан на адресу становања или имејл адресу свршених студената Економског факултета Брчко изабраних у узорак.

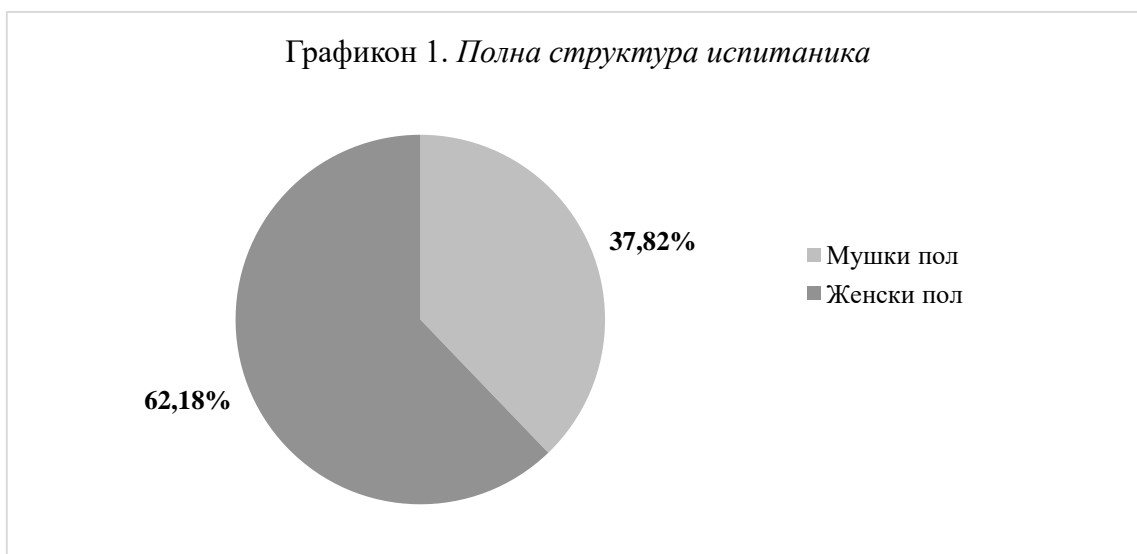
У обради и анализи резултата коришћене су статистичке методе за обраду и анализу података засноване на примјени СПСС софтвера. Наведени програмски пакет је омогућио примјену одговарајућих метода дескриптивне статистике у првој фази анализе резултата истраживања, као и одређених метода инференцијалне статистике које су биле коришћене у каснијим, детаљнијим анализама резултата истраживања.

3. Социо-демографски подаци узорка свршених студената Економског факултета Брчко

3.1. Основни подаци о испитаницима

Истраживањем је обухваћено укупно 156 испитаника, од којих је 97 (62,18%) жена и 59 (37,82%) мушкараца.

Графички приказ полне структуре испитаника дат је на сљедећи начин:

Међу испитаницима су и кандидати који су недавно завршили Економски факултет, као и они који су у годинама кад стичу услове за пензију. Старосна граница је између 24 и 65 година, са просјечном старошћу 34,49 година и стандардном девијацијом 8,41 година.

Истраживањем су обухваћени кандидати који су завршили основни студиј првог циклуса, мастер односно други циклус студија, као и кандидати који су завршили магистарски студиј или стекли звање доктора наука.

У табели 1 дати су подаци о нивоу стеченог образовања испитаника обухваћених узорком.

Табела 1. Стечени ниво образовања испитаника на Економском факултету Брчко

Ниво стеченог образовања	Одговори		Учешће у узорку
	Број испитаника	Учешће	
Дипломирани економиста	150	90,91%	96,15%
Мастер економије	3	1,82%	1,92%
Магистар економских наука	5	3,03%	3,21%
Доктор економских наука	7	4,24%	4,49%
Укупно	165	100,00%	105,77%

Узорком је обухваћено 150 дипломираних економиста, 3 мастера економије, 5 магистара и 7 доктора економских наука.

С обзиром на то да су неки од испитаника стекли један или више нивоа образовања, у табели 2 дати су и подаци о вертикали у нивоу образовања 10 кандидата који су, поред основног, завршили мастер или неки други циклус студија.

Табела 2. Вертикала у стеченом ниову образовања на Економском факултету Брчко

Ниво стеченог образовања	Одговори		Учешће у узорку
	Број испитаника	Учешће	
Дипломирани економиста + мастер економије	3	30,00%	1,92%
Дипломирани економиста + магистар економије	4	40,00%	2,56%
Дипломирани економиста + доктор економских наука	2	20,00%	1,28%
Дипломирани економиста + магистар економије + доктор економских наука	1	10,00%	0,64%
Укупно	10	100,00%	6,40%

Економски факултет Брчко је, пратећи потребе тржишта рада и савремене тенденције у области економије, континуирано модернизовао или мијењао студијски програм и смјерове на дипломском студију. Усмјерења су организована након друге године студија, а студенти су имали могућност да се, већ приликом уписа, сами одређују за одговарајуће усмјерење.

Подаци о броју испитаника који су завршили одговарајући смјер на Економском факултету дати су у табели 3.

Табела 3. Завршени смјер на дипломском студију

Смјер на дипломском студију	Број испитаника	Учешће у укупном броју анкетираних	Учешће у валидном броју одговора
Пословна економија	6	4,0%	4,1%
Управљање пословним процесима	37	24,7%	25,3%
Рачуноводство и финансије (стари програм)	34	22,7%	23,3%
Пословна информатика (стари програм)	14	9,3%	9,6%
Рачуноводство и финансије (нови програм - Болоња)	35	23,3%	24,0%
Пословна информатика (нови програм - Болоња)	1	0,7%	0,7%
Менаџмент	19	12,7%	13,0%
Укупно	146	97,3%	100,0%
Број недостајућих података	4	2,7%	
Укупно сви подаци	150	100,0%	

Из наведених података може се уочити да је највише анкетираних завршило смјер Управљање пословним процесима (који је уведен 1988. године), као и смјер Рачуноводство и финансије, како по старом програму (почевши од школске 2000/2001. године), тако и након усвајања и примјене студија усклађеног са Болоњском декларацијом (од школске 2007/2008. године). Знатно мањи број анкетираних стекао је звање дипломирани економиста на смјеровима Пословна информатика и Менаџмент, који су реализовани почевши од школске 2000/2001. године. Најмање испитаника завршило је студиј на смјеру Пословна економија, који је реализован од самог оснивања Економског факултета Брчко, 1976. године (па све до 1988. године).

Наведени подаци приказани су на графикону 2.

Школске 2004/2005. године, Економски факултет Брчко почео је да реализује постдипломски магистарски студиј, на смјеровима Менаџмент и предузетништво и Менаџмент у рачуноводству и ревизија. До сада је одбрањено 36 магистарских радова. Истраживањем је обухваћено пет кандидата који су завршили наведени студиј на смјеру Менаџмент у рачуноводству и ревизија.

Међу анкетираним су и три кандидата који су завршили постдипломски мастер студиј. Од њих, два кандидата су завршила мастер студиј на смјеру Маркетинг и менаџмент, док је један кандидат завршио смјер Финансијски и банкарски менаџмент. Мастер студиј се на Економском факултету Брчко реализује од школске 2011/2012. године и на њему је диплому стекло 12 кандидата.

На Економском факултету Брчко је, почевши од школске 1988/90. године, докторат економских наука стекло 14 кандидата. Узорком је обухваћено 7 кандидата који су стекли наведено звање (један кандидат није дао детаљне податке везане за докторску дисертацију, тако да није разматран).

Подаци о броју и структури кандидата према области из које су рађене докторске дисертације дати су у наредној табели.

Табела 4. Област израде докторске дисертације

Област израде дисертације	Број испитаника	Учешће
Економија	1	16,7%
Рачуноводство	2	33,3%
Ревизија	1	16,7%
Пословна информатика	2	33,3%
Укупно	6	100,0%

Студијски програми на Економском факултету Брчкона првом циклусу студија трају четири године, односно осам семестара. Међутим, дужина студија углавном премашује предвиђени период. Увођењем Болоњског процеса покушало се убрзати наставни процес и тиме скратити вријеме студирања, али искуство показује да се ни увођењем новог система студија у том погледу није много постигло.

Зависно од студијског програма, редовни студиј углавном траје између четири и осам година, док је студиј за кандидате који су били у статусу ванредног студента трајао нешто дуже. Увидом у податке о дужини студија 146 кандидата који су се о томе изјаснили, може се закључити да је, у просјеку, најкраће трајао студиј на смјеру Пословна економија (студиј који је реализован од оснивања Економског факултета до 1988. године) и на смјеру Менаџмент.

Подаци о годинама студија, просјечном трајању студија и показатељима варијабилитета, приказани су у табели 5.

Табела 5. Просјечно вријеме трајања дипломског студија (по смјеровима)

Смјер на дипломском студију	Број испитаника	Минимални бр. година студирања	Максимални бр. година студирања	Аритметичка средина	Стандардна девијација
Пословна економија	6	4	7	5,1667	1,32916
Управљање пословним процесима	37	4	9	5,8108	1,30890
Рачуноводство и финансије (стари програм)	34	4	15	6,5882	2,96564
Пословна информатика (стари програм)	14	4	14	8,2857	2,84006
Рачуноводство и финансије (нови програм - Болоња)	35	4	10	5,5429	1,52128
Пословна информатика (нови програм - Болоња)	1	6	6	6	-
Менаџмент	19	4	8	5,3684	1,21154
Дипломски студиј	146	4	15	6,0933	2,14366

Појединачно, најдуже је трајао студиј на смјеру Рачуноводство и финансије (по старом програму) 15 година и на смјеру Пословна информатика (такође по старом програму) 14 година. Међутим, у просјеку за све кандидате, најдуже је трајао студиј Пословне информатике (8,28 година). На ова два студијска програма су највеће стандардне девијације, што значи да појединачне године студија посматраних кандидата у просјеку више одступају од њихових аритметичких средина. Без обзира на то што су међу посматраним кандидатима и они који су имали статус ванредног студента, може се закључити да је вријеме студирања изнад предвиђеног. Кандидати који су завршили остале смјерове имали су знатно краће вријеме студирања. Ипак, дипломски студиј за све кандидате који су се о томе изјаснили, трајао је око шест година, са стандардном девијацијом 2,14 година.

Настава на постдипломском магистарском студију на Економском факултету трајала је двије године, након чега су кандидати полагали одговарајуће испите и припремали семинарске радове. Кандидати који су испунили све предвиђене обавезе могли су да пријаве и одбране магистарски рад. Због тога је вријеме студија трајало и дуже од предвиђеног (између три и пет година). Вријеме трајања постдипломског студија на смјеру Менаџмент у рачуноводству и ревизија за кандидате који су учествовали у истраживању, трајало је између шест и осам година, са аритметичком средином 6,60 година и стандардном девијацијом 0,89 година.

Мастер студиј подразумијева наставни процес у трајању од годину дана, полагање испита и израду семинарских радова, након чега кандидати пријављују и раде мастер рад. Овај циклус захтијева краће вријеме студирања, тако да се очекује да оно траје најдуже до три године. Међутим, подаци о времену студирања на мастер студију на Економском факултету Брчко показују да студиј траје између двије и четири године, зависно од одабраног смјера.

Подаци о дужини студија на мастер студију, за изабране кандидате, дати су у табели 6.

Табела 6. *Просјечан период завршетка мастер студија (по смјеровима)*

Смјер на мастер студију	Број испитаника	Минимални бр. година студирања	Максимални бр. година студирања	Аритметичка средина	Стандардна девијација
Маркетинг и менаџмент	2	2	4	3,0000	1,41421
Финансијски и банкарски менаџмент	1	4	4	4,0000	-
Мастер студиј	3	2	4	3,3333	1,15470

Два кандидата који су завршили мастер студиј на смјеру Маркетинг и менаџмент, студиј су окончали у просјеку за 3 године, са стандардном девијацијом 1,41 година, док је кандидат на смјеру Финансијски и банкарски менаџмент, студиј завршио за четири године.

Када је у питању вријеме израде докторских дисертација, углавном је то у распону од три до пет година. За шест кандидата који су обухваћени истраживањем, просјечно вријеме израде дисертације је 3,67 година, са стандардном девијацијом 1,03 године.

Подаци о времену израде докторске дисертације дати су у табели 7.

Табела 7. *Просјечан период завршетка докторске дисертације*

Област израде докторске дисертације	Број испитаника	Минимални бр. година студирања	Максимални бр. година студирања	Аритметичка средина	Стандардна девијација
Економија	1	3	3	3,0000	-
Рачуноводство	2	3	5	4,0000	1,41421
Ревизија	1	3	3	3,0000	-
Пословна информатика	2	3	5	4,0000	1,41421
Докторска дисертација	6	3	5	3,6667	1,03280

Докторске дисертације из области Економије и Ревизије урађене су за три године, док је израда оних из области Рачуноводства и Пословне информатике трајала у просјеку по четири године.

3.2. Подаци о радном статусу испитаника

Међу испитаницима који су обухваћени истраживањем, њих 125 (80,1%) су запослени, док их је 31 (19,9%) незапослено.

Графички приказ испитаника према радном статусу дат је на слједећи начин (видјети графикон 3).

Незапосленима је дато да оцјене изјаву: "Нисам запослен/а, али то није одраз знања које сам стекао/ла на Економском факултету Брчко", примјеном скале од 1 до 5 (1-не слажем се, 5-у потпуности се слажем).

Оцјена наведене изјаве дата је у табели 8.

Табела 8. Веза између радног статуса и знања које је стечено на Економском факултету Брчко

Став	Број испитаника	Минимална оцјена	Максимална оцјена	Аритметичка средина	Стандардна девијација
Нисам запослен/а али то није одраз знања које сам стекао/ла на ЕФБ	31	3	5	4,29	0,903

Одговор на наведено питање дат је оцјенама између 3 и 5, са просјечном оцјеном 4,29 и стандардном девијацијом 0,903. То значи да незапослени испитаници углавном сматрају да је њихов радни статус није одраз знања које је стечено на Економском факултету.

Када су у питању запослени, тек 22,4% њих није чекало на посао. Осталима је пут до радног мјеста захтијевао краћи или дужи боравак на евиденцији Завода за запошљавање.

Подаци о времену боравка на евиденцији дати су у табели 9.

Табела 9. Вријеме боравка на евиденцији Завода за запошљавање

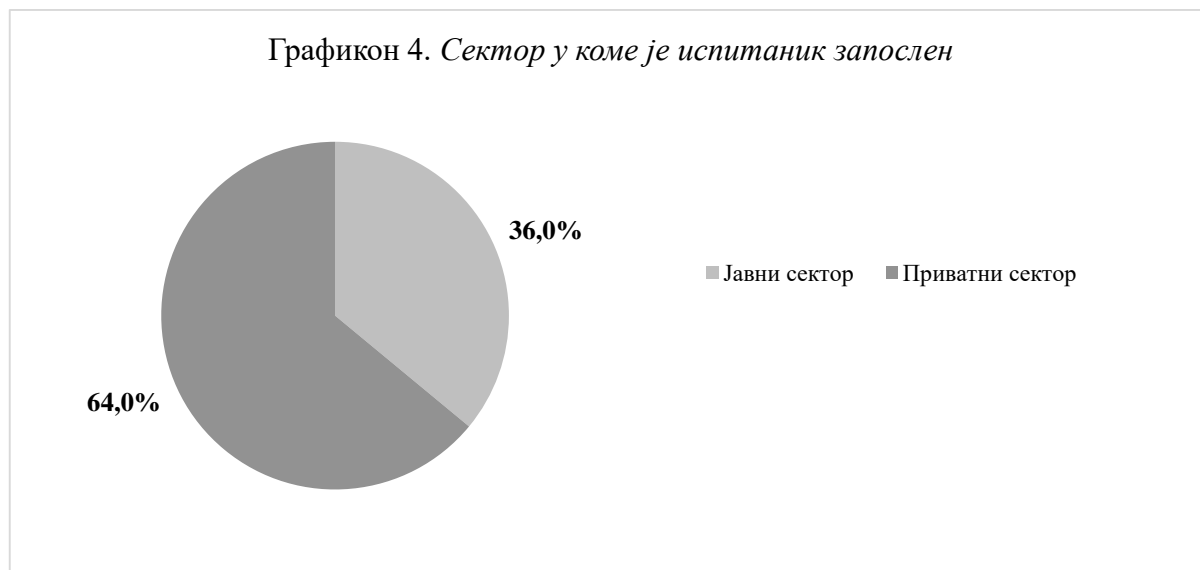
Вријемеборавка на евиденцији ЗЗЗ	Број испитаника	Учешће у укупном броју анкетираних	Кумулативно учешће
Без чекања	28	22,4%	22,4%
Један мјесец	6	4,8%	27,2%
Два мјесеца	6	4,8%	32,0%
Три мјесеца	8	6,4%	38,4%
Четири мјесеца	2	1,6%	40,0%
Пет мјесеци	6	4,8%	44,8%
Шест мјесеци	14	11,2%	56,0%
Од шест мјесеци до године	22	17,6%	73,6%
Од године до двије године	20	16,0%	89,6%
Од двије до три године	6	4,8%	94,4%
Преко три године	7	5,6%	100,0%
Укупно	125	100,0%	

Може се закључити да је нешто мало више од половине запослених на посао чекало најдуже шест мјесеци. Ипак, највише испитаника на посао је чекало од пола године до двије године. У том периоду, неки су на посао чекали само шест мјесеци, неки од пола године до годину дана, неки од једне до двије године. Свега 10,4% запослених на посао је чекало преко двије године.

Узорак испитаника обухватио је лица која су запослена и у јавном и у приватном сектору. У јавном сектору запослено је 45 (36,0%), док је у приватном сектору запослено њих 80 (64,0%).

На графикону 4 приказани су подаци о сектору у коме су испитаници запослени.

Графикон 4. Сектор у коме је испитаник запослен

Од укупно 125 испитаника, њих 118 је дало податке о називу радног мјеста, зависно од тога да ли су запослени у јавном или реалном сектору. У наредној табели дати су подаци о броју запослених на одговарајућем радном мјесту, за 41 испитаника ангажованог у јавном сектору (буџетски корисници). Међу анкетиранима највише је наставника запослених у школама, шефова различитих служби, референата и виших стручних сарадника за финансијске и рачуноводствене послове (табела 10).

Табела 10. Радно мјесто запослених у јавном сектору

Радно мјесто	Број запослених
Референт	5
Сарадник за јавне набавке	1
Стручни сарадник продаје	1
Банкар-ликвидатор	1
Шеф службе	7
Директор	1
Интерни контролор	1
Интерни ревизор	1
Наставник	8
Финансијски инспектор	2
Замјеник директора	1
Управник	1
Главни инспектор за контролу великих пореских обвезника	2
Самостални стручни сарадник	1
Виши стручни референт	2
Замјеник главног ревизора	1
Координатор пројекта	1
Виши стручни сарадник за финансијско рачуноводствене послове	4
Укупно	41

У табели 11 приказани су подаци о броју запослених према одговарајућем радном мјесту у реалном сектору, за њих 77, међу којима преовлађују рачуновође, књиговође, менаџери и сл.

Табела 11. *Радно мјесто запослених у приватном (реалном) сектору*

Радно мјесто	Број запослених
Дипломирани економиста	1
Административни радник	3
Власник књиговодственог бироа и књижаре	1
Рачуновођа	16
Волонтер - добровољан рад	1
Референт	3
Финансијски менаџер	1
Комерцијалиста	3
Банкар за финансијско пословање	1
Заступник у продаји	5
Директор	1
Службеник за односе с клијентима	1
Водитељ пословне јединице	1
Супервизор	1
Кредитни службеник	5
Менаџер	5
Шеф рачуноводства	4
Власник агенције за финансијско и пореско савјетовање	1
Руководилац	1
Сарадник	1
Књиговођа	9
Руководилац комерцијалног сектора	1
Финансијски савјетник	1
Шеф сектора продаје	1
Шпедитер	1
Директор експозитуре	1
Помоћник водитеља портфолија у банци	1
Савјетник за осигурање	1
Секретарица	1
Одговорно лице за спречавање прања новца	1
Руководилац ИТ и контролинга	1
Стручни сарадник за финансијска питања	2
Укупно	77

Највећи број запослених (њих 102 или 81,6%) је у сталном радном односу, док њих 23 (18,4%) има привремени радни однос. Привремени радни однос има различите форме. Већи број њих имају уговор на одређено вријеме (њих 15 или 65,2%), неки су запослени као приправници, неки, имају уговор о повременим и привременим пословима, док су неки засновали радни однос без уговора, или на неки други начин.

Подаци о форми привременог радног односа дати су у табели 12.

Табела 12. Форма привременог радног односа

Опис	Број испитаника	Учешће у укупном броју
Приправнички стаж	2	8,7%
Уговор на одређено вријеме	15	65,2%
Уговор о привременим и повременим пословима	4	17,4%
Заснивање радног односа без уговора	1	4,3%
Друго	1	4,3%
Укупно	23	100,0%

Када су у питању запослени у приватном сектору, највише њих су у статусу радника (75 запослених, или 93,8%), двоје њих су власници правног лица, док су њих троје самостални предузетници.

Плате запослених, бар оних који су се о томе изјаснили (њих 125), варирају, од најнижих, испод 500 КМ, па све до преко 2.000 КМ. Највише је оних чије су плате у интервалу од 501 до 1.000 КМ (њих 44, или 35,2%), затим од 1.001 до 1.500 КМ (њих 39, или 31,2%), односно од 1.501 до 2.000 КМ (24, или 19,2% запослених). Међу запосленима је и 14 (11,2%) оних чије су плате преко 2.000 КМ.

Подаци о висини плате запослених приказани су графички. Видјети графикон 5.

Просјечна плата износи 1.250 КМ, што је близу 50% више од просјечне плате на нивоу БиХ. Стандардна девијација је 529,15 КМ, а коефицијент варијације 42,33%, што говори о израженом варијабилитету плата запослених око њихове просјечне плате.

4. Задовољство свршених студената наставно-образовним и научно-истраживачким услугама Економског факултета Брчко

Оно што је и примарни циљ истраживања, јесте задовољство бивших студената услугама Економског факултета Брчко, односно свим оним што им је Факултет пружио током студија и кроз учешће у научно-истраживачким активностима. Испитаници су се изјашњавали о личном задовољству стеченим знањем кроз студиј, статусом дипломе, као и знањем које су "добили" на Факултету.

Подаци о томе дати су у наредној табели.

Табела 13. *Задовољство услугама Економског факултета Брчко*

	Број испитаника	Минимална оцјена	Максимална оцјена	Аритметичка средина	Стандардна девијација
Задовољство стеченим знањем	125	1	5	3,77	1,093
Задовољство друштвеним статусом дипломе	125	1	5	3,51	1,242
Задовољство добијеним знањем	125	1	5	3,62	1,156

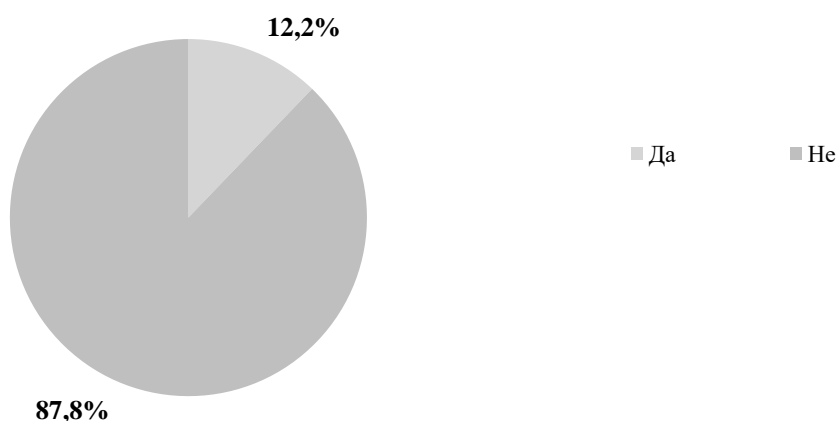
Оцјене за све наведене аспекте задовољства су у распону од један до пет, с тим да су кандидати нешто лошије оцијенили статус дипломе коју су стекли на Економском факултету. Међутим, наведене оцјене су имале и највећи варијабилитет изражен стандардном девијацијом, што указује на разноликост ставова испитаника по том основу.

Кандидати су се изјашњавали и о томе да ли им је радно мјесто у складу са стеченим знањем. И овдје су оцјене у распону од један до пет, са просјечном оцјеном 3,39 и стандардном девијацијом 1,47. То са своје стране говори о недовољној усклађености знања која су испитаници стекли на Факултету и онога што њихово радно мјесто захтијева.

Напријед наведене констатације намећу закључак о потреби даљег стручног усавршавања запослених, кроз различите видове оспособљавања и стицања знања и вјештина које ће унаприједити њихов рад. Због свега тога, Економски факултет својим бившим студентима нуди могућност учешћа у научно-истраживачким активностима и различитим облицима стицања и унаређивања знања из различитих области. Међутим, само мали број испитаника, тек њих 19 (односно 12,2%), до сада је учествовало у научно-истраживачким активностима Факултета.

Наведени подаци графички су приказани на сљедећи начин (видјети графикон б).

Графикон 6. Учесће у научно-истраживачким активностима
Економског факултета Брчко

Испитаницима који су узели учешће у научно-истраживачким активностима Факултета, учествовали су у више различитих активности које су могле да унаприједи њихово знање из различитих области економије и пословања.

Подаци о томе дати су у табели 14.

Табела 14. Учесће у различитим научно-истраживачким активностима
Економског факултета Брчко

Активности	Одговори	
	Број одговора	Учесће
Радионице	8	15,4%
Обуке	7	13,5%
Семинари	8	15,4%
Конференције	11	21,2%
Рад у Зборнику Економског факултета Брчко	7	13,5%
Учесће у научно-стручним истраживањима	10	19,2%
Остало	1	1,9%
Укупно	52	100,0%

Из наведених података може се закључити да је највише кандидата (око 40% њих) учествовало на конференцијама које је организовао Економски факултет, као и у научно-стручним истраживањима. Остали су учествовали на различитим радионицама, обукама и семинарима или кроз стручне прилоге у Зборнику радова Факултета. Захваљујући наведеним активностима, испитаници су исказали и високе оцјене у погледу надоградње стечених знања и повећања стручних компетенција.

Подаци о томе дати су у наредној табели.

Табела 15. *Надоградња стеченог знања и повећање пословне компетенције кроз учешће у научно-истраживачким активностима Економског факултета Брчко*

Став	Број испитаника	Минимална оцјена	Максимална оцјена	Аритметичка средина	Стандардна девијација
Надоградња стеченог знања	19	2	5	4,05	0,780
Повећање пословне компетенције	19	3	5	4,05	0,705

Оцјене наведених аспеката су у распону од два до пет, са просјеком 4,05, али са незнатним разликама у варијабилитету појединачних ставова испитаника.

Испитаници су се изјашњавали и о томе каква су им била очекивања приликом уписа на Економски факултет Брчко, као и о томе колико су њихова очекивања испуњена.

Наведени подаци дати су у табели 16.

Табела 16. *Очекивања испитаника приликом уписа Економског факултета Брчко и оцјене у погледу понуђених ставова о Економском факултету Брчко*

Став	Број испитаника	Минимална оцјена	Максимална оцјена	Аритметичка средина	Стандардна девијација
Очекивања у погледу знања	156	1	5	4,05	0,886
Испуњење очекивања	156	1	5	3,65	0,975
Добијено знање је еквивалентно са захтијеваним на тржишту рада	156	1	5	3,41	1,147
Стечено знање на Економском факултету Брчко је добра теоријска подлога	131	1	5	3,93	1,204
Учешће у научно-истраживачким активностима Економског факултета Брчко представља помоћ у запослењу	51	1	5	2,65	1,412

Приликом давања одговора на постављена питања, испитаници су користили скалу оцјена од један до пет. Највишим оцјенама су оцијењена њихова очекивања у погледу знања која ће стећи на Факултету, при чему су евидентирани и најмање разлике у њиховим ставовима. Најнижим оцјенама је оцијењен став да ће им учешће у научно-истраживачким активностима Економског факултета помоћи у тражењу посла. Међутим, код оцјене овог става су и највеће варијације у одговорима појединих испитаника, па је евидентно да испитаници имају различит став у погледу процјене доприноса наведених

активности рјешавању питања њиховог запослења. Може се закључити и да је прилично високо оцијењен став испитаника да је знање стечено на Факултету добра теоријска основа за будућа усавршавања у овој области.

У табели 17 дати су подаци о томе како су испитаници током истраживања оцјењивали личну важност знања из појединих области, као и различитих вјештина и способности које су потребне за излазак на тржиште рада. Са друге стране оцјењивали су и допринос Економског факултета Брчко (ЕФБ) у остваривању њихових личних сатисфакција у том погледу.

Табела 17. *Знање, вјештине и способности стечене током образовања*

Став	Број испитаника	Минимална оцјена	Максимална оцјена	Аритметичка средина	Стандардна девијација
<i>Опште економско знање</i>					
Лична важност	156	3	5	4,40	0,689
Допринос ЕФБ	156	1	5	4,04	0,814
<i>Специјалистичко знање из појединих области економије</i>					
Лична важност	156	1	5	4,15	0,866
Допринос ЕФБ	156	1	5	4,04	0,917
<i>Знање страног језика</i>					
Лична важност	156	1	5	4,56	0,738
Допринос ЕФБ	156	1	5	3,75	1,051
<i>Информатичке вјештине</i>					
Лична важност	156	1	5	4,58	0,754
Допринос ЕФБ	156	1	5	3,67	1,170
<i>Способност за индивидуални рад</i>					
Лична важност	156	1	5	4,58	0,691
Допринос ЕФБ	156	1	5	3,53	1,074
<i>Способност за тимски рад</i>					
Лична важност	156	3	5	4,60	0,598
Допринос ЕФБ	156	1	5	3,67	1,030
<i>Способност за научни рад</i>					
Лична важност	156	1	5	4,13	0,928
Допринос ЕФБ	156	1	5	3,41	1,095
<i>Способност за рад у пракси</i>					
Лична важност	156	1	5	4,64	0,727
Допринос ЕФБ	156	1	5	3,03	1,297
<i>Лидерске способности</i>					
Лична важност	156	1	5	4,35	0,818
Допринос ЕФБ	156	1	5	3,21	1,164
<i>Капацитет за цјеложивотно учење</i>					
Лична важност	156	1	5	4,44	0,747
Допринос ЕФБ	156	1	5	3,63	1,060

Кандидати су највише цијенили способност за рад у пракси, тимски рад, информатичке вјештине, способност за индивидуални рад, као и знање страног језика. Са друге стране, најбоље је оцијењен допринос Факултета постизању општег економског знања, као и постизању специјалистичких знања из појединих области економије, а у нешто мањој мјери допринос у погледу стицања знања страног језика, овладавања информатичким

вјештинама, способностима за тимски рад и развијање капацитета за цјеложивотно учење.

С обзиром на то да се на Економском факултету Брчко реализује студиј Економије, на различитим смјеровима, може се рећи да су кандидати и потврдили допринос Факултета у стицању општих и специјалистичких знања из различитих области економије. Међутим, захтјеви тржишта рада подразумијевају много више практичних знања из бизниса и пословања, па се могу оправдати и оцјене великог броја испитаника да Факултет, у том погледу, није у потпуности испунио њихова очекивања.

Можда је, због свега наведеног, упозоравајућа оцјена значајног броја испитаника, чак њих 52 (или 33,3%), да приликом поновног уписа на факултет, не би изабрали Економски факултет Брчко. Међутим, много више кандидата, њих 104 (односно 66,7%), на основу садашњег личног знања и искуства, у случају уписа студија економије, поново би изабрали овај Економски факултет.

4.1. Ставови свршених студената о Економском факултету Брчко

Један од циљева истраживања био је и да се истраже ставови испитаника о Економском факултету Брчко, у најширем смислу те ријечи. У оквиру истраживања добијено је укупно 179 ставова и оцјена.

У наредној табели дати су подаци о наведеним ставовима.

Табела 18. Ставови свршених студената о Економском факултету Брчко

Став	Одговори		Учешће у узорку
	Број испитаника	Учешће	
Факултет пружа адекватно знање	25	13,97%	16,03%
Факултет има традицију	14	7,82%	8,97%
Задовољавајућа признатост дипломе	23	12,85%	14,74%
Добар квалитет наставног кадра ЕФ Брчко	21	11,73%	13,46%
Нема практичне наставе	24	13,41%	15,38%
Неопходна модернизација ЕФ Брчко	15	8,38%	9,61%
Похвале без коментара	42	23,46%	26,92%
Без коментара	15	8,38%	9,61%
Укупно	179	100,00%	114,74%

Може се закључити да кандидати различито оцјењују Економски факултет у наведеном погледу. При томе од укупно наведених ставова евидентирано је око 70% позитивних ставова (при чему су у обзир узете и "похвале без коментара"), док је негативних ставова било у нешто мањем обиму (око 22%). Остало су чинили наводи "без коментара".

Неки испитаници су, умјесто препорука и похвала, дали несебичну подршку Економском факултету Брчко, истичући посебно сљедеће аспекте:

- Факултет има изражен потенцијал за развој будуће квалитетне понуде на тржишту рада,
- ко хоће да нешто научи, доћи ће на Економски факултет Брчко,

- похвале за наставни кадар, примарно асистенте,
- Факултет је искрена препорука за свршене средњошколце,
- похвале за доступност информација и увођење електронске пријаве испита.

Као допуна наведеним ставовима, испитаници су се изјашњавали и о томе колико је наставни кадар задовољно њихова очекивања, да ли је и на који начин потребно усклађивати знања која се стичу на Факултету. О томе видјети податке у табели 19.

Табела 19. *Оцјена наставног кадра и потребна усклађивања знања*

Став	Број испитаника	Минимална оцјена	Максимална оцјена	Аритметичка средина	Стандардна девијација
Наставни кадар	156	1	5	3,77	0,996
Неопходно ускладити знање	156	1	5	4,20	0,980
Потребно увести праксу	156	2	5	4,85	0,510

Просјечна оцјена наставног кадра износила је 3,77, са стандардном девијацијом 0,996. Већина испитаника се углавном слаже са констатацијом да је потребно усклађивати знања која се стичу на Факултету са захтјевима тржишта рада. Исто тако, висока сагласност међу испитаницима постоји и када је у питању потреба увођења праксе током студија.

С обзиром на то да је највећи број негативних ставова везан за незадовољство испитаника у погледу одсуства практичне наставе на Економском факултету Брчко, као и да међу испитаницима постоји висока сагласност по том основу, важно је напоменути информацију која није била доступна испитаницима у току спровођења истраживања, а то је да је на Универзитету у Источном Сарајеву, крајем 2017. године, донесен Правилник о организовању студентске праксе. На основу тога може се рећи да су и високошколске институције свјесне наведене потребе, те је због тога је и Економски факултет Брчко започео организовање и овог вида наставног процеса.

5. Препоруке свршених студената за унапређење рада Економског факултета Брчко

У задњем дијелу истраживања испитаници су износили властите препоруке о томе шта би требало урадити да Економски факултет унаприједи свој наставно-образовни и научно-истраживачки рад.

У наредној табели наведене су препоруке, које су након тога детаљније разрађене, зависно од појединачних ставова испитаника.

Табела 20. Препоруке свршених студената ЕФБ за унапређење рада Факултета

Препоруке	Одговори		Учешће у узорку
	Број испитаника	Учешће	
Увођење праксе	84	37,3%	53,8%
Модернизација наставног процеса	64	28,4%	41,0%
Модернизација начина рада Факултета	14	6,2%	9,0%
Интензивирање сарадње са садашњим и свршеним студентима	14	6,2%	9,0%
Модернизација наставног плана и програма	10	4,5%	6,4%
Интензивнија промоција Факултета	9	4,0%	5,8%
Без препоруке	18	8,0%	11,5%
Умјесто препоруке похвала	12	5,4%	7,7%
Укупно	225	100%	144,2%

Када је у питању увођење праксе, кандидати истичу да је потребно урадити сљедеће:

- развијати сарадњу са приватним и јавним предузећима (из привредног и финансијског сектора) за обављање практичног дијела наставе,
- креирати фиктивна предузећа ради обављања студентске праксе.

Модернизација наставног процеса, према ставовима испитаника, подразумева сљедеће:

- примјена савремене литературе,
- боља техничка опремљеност (рачуноводствени програми, статистички програми...),
- имплементација практичних примјера у процес извођења наставе (повезати предавања са визуелном презентацијом одговарајућих инструмената из праксе: вриједносни папири, фактуре, различити извјештаји, ...),
- употпуњавање наставног кадра са предавачима са других еминентних факултета (универзитета) из окружења,
- предавања на страном језику.

Када је у питању модернизација начина рада Факултета, највише се истиче сљедеће:

- дефинисање стратегије развоја Факултета,
- размјена студената са другим сродним факултетима,
- улагања у научно-наставна усавршавања наставног кадра,
- подизање критеријума одржавања наставе и оцјењивања ради продуковања квалитетнијег аутпута,

- преиспитивање рад професора чији се испит полаже годинама,
- интензивирање ваннаставних активности.

Интензивирање сарадње са садашњим и свршеним студентима подразумева:

- обезбјеђивање приправничког стажа за најбоље студенте,
- интензивније укључивање студената у научно-истраживачке активности Факултета,
- одржавања контакта и успостављање пословне сарадње са свршеним студентима.

Модернизација наставног плана и програма, како истичу испитаници, треба да обухвати слjedeће:

- више информатичких предмета,
- већа понуда страних језика,
- интеграција рачуноводствених и информатичких предмета,
- увођење смјерова који ће одговарати потребама тржишта рада.

Потребна је интензивнија промоција Факултета, што би се могло остварити на следећи начин:

- укључивање Факултета у текућа друштвена и привредна дешавања,
- обнављање изгледа зграде и просторија за одржавање наставе,
- интензивније рекламирање Факултета и остварених резултата.

На основу наведених ставова и препорука, може се закључити да су испитаници везани за Економски факултет Брчко као научну и образовну институцију, да цијене његов допринос развоју економске теорије и праксе и да су заинтересовани за његову перспективу и будући развој.

Закључак

Резултати истраживања показују да су свршени студенти Економског факултета Брчко, генерално, задовољни наставно-образовним и научно-истраживачким услугама Факултета, и да сматрају да ова високошколска институција неколико деценија уназад заузима запажено мјесто у процесу образовања економског кадра.

Позитиван став и наклоност свршених студената ка овој институцији потврђен је задовољавајућим одзивом испитаника, у чијој структури су заступљени испитаници који су недавно завршили Економски факултет, као и они који су у годинама кад стичу услове за пензију. Старосна граница је између 24 и 65 година, са просјечном старошћу 34,49 година и стандардном девијацијом 8,41 година, што овом истраживању даје дугорочну временску димензију и по тој основи комплетнију слику о континуираном постојању и раду Факултета у области високог образовања. Истраживању су се одазвали испитаници са свих смјерова на основним студијама, које је Економски факултет организовао у току свог дугогодишњег постојања, као и мастер студија и кандидати који су одбранили докторске дисертације из области: Рачуноводства, Пословне информатике, Ревизије и Економије. Изузетак су једино кандидати са постдипломских студија, гдје су се одазвали само они који су завршили смјер Менаџмент у рачуноводству и ревизија. Заступљеност испитаника са готово свих смјерова и области, на свим нивоима образовања, даје поуздану основу за сагледавање задовољства свршених студената цјелокупним наставно-образовним и научно-истраживачким услугама Факултета.

У укупној структури испитаника, 6,4% њих су, поред основног, завршили и мастер студиј или неки други циклус студија на Економском факултету Брчко. Ако узмемо у обзир чињеницу да већина студената након завршетка основних студија не наставља даље процес свог формалног образовања, те да је Економски факултет школске 2004/2005. године почео да реализује постдипломски магистарски студиј, а да је од школске 2011/2012. године почео да реализује мастер студиј, добијени проценат се може третирати као тренутно задовољавајући доказ лојалности самих корисника.

Просјечан период студирања на основним студијама (први циклус студија) је 6,09 година (стандардна девијација 2,144), на постдипломским студијама 6,60 година (стандардна девијација 0,89) и на мастер студију 3,33 године (стандардна девијација 1,155). Просјечан период завршетка докторске дисертације је 3,67 година (стандардна девијација 1,033).

Међу испитаницима, њих 80,1% је запослено (нешто мало више од половине њих је на посао чекало најдуже шест мјесеци), док су незапослени испитаници изјаву да "незапосленост није одраз знања које су стекли на Факултету" оцијенили као тачну са просјечном оцјеном 4,29 (стандардна девијација 0,903). Запослени испитаници су своја радна мјеста углавном пронашли у приватном сектору (њих 64,0%), при чему преовлађују рачуноводствене, књиговодствене и менаџерске позиције. Највећи број испитаника, њих 93,8% који су запослени у приватном сектору, имају статус радника, док су се остали изјаснили као власници правног лица или као самостални предузетници. У погледу статуса радног односа, 81,6% запослених има стални радни однос, док су остали у некој форми привременог радног односа (углавном уговор на одређено вријеме).

Задовољство стеченим знањем и друштвеним статусом дипломе испитаници су

оцијенили просјечном оцјеном 3,77 (стандардна девијација 1,093) и 3,51 (стандардна девијација 1,242), респективно. По основу усклађености радног мјеста са стеченим знањем, испитаници су истакли недовољну усклађеност знања које су стекли на Факултету и онога што њихово радно мјесто захтијева. Управо због потребе за даљим стручним усавршавањем запослених, кроз различите видове оспособљавања и стицања знања и вјештина које ће унаприједити њихов рад, Економски факултет својим бившим студентима нуди могућност учешћа у научно-истраживачким активностима и различитим облицима стицања и унаређивања знања из различитих области. Међутим, само мали број испитаника (њих 12,2%), до сада је учествовао у научно-истраживачким активностима Факултета, при чему су своје задовољство исказали високим оцјенама у погледу надоградње стечених знања и повећања стручних компетенција.

У погледу очекивања испитаника приликом уписа на Економски факултет Брчко, највише се истичу њихова очекивања у погледу знања која ће стећи на Факултету, са евидентираним најмањим разликама у њиховим ставовима. Међутим, може се закључити и да је прилично високо оцијењен став испитаника да је знање стечено на Факултету добра теоријска основа за будућа усавршавања у овој области.

Испитаници су током истраживања оцјењивали личну важност знања из појединих области, као и важност различитих вјештина и способности које су потребне за излазак на тржиште рада, при чему су највишим оцјенама оцијенили способност за рад у пракси, тимски рад, информатичке вјештине, способност за индивидуални рад, као и знање страног језика. У погледу оцјене доприноса Економског факултета постизању наведених знања и вјештина, најбоље је оцијењен допринос Факултета постизању општег економског знања, као и специјалистичких знања из појединих области економије. При томе, 66,7% испитаника се изјаснило да би, на основу садашњег личног знања и искуства, приликом поновног уписа на факултет, своје повјерење опет поклонили Економском факултету Брчко.

Приликом сагледавања ставова свршених студената о Економском факултету Брчко, може се закључити да га испитаници различито оцјењују. Због тога су међу изнесеним ставовима и позитивне и негативне критике, препоруке и очекивања која би у наредном периоду требала бити испуњена. Међутим, неки испитаници су, умјесто препорука и похвала, дали несебичну подршку Економском факултету Брчко, истичући посебно сљедеће аспекте:

- Факултет има изражен потенцијал за развој будуће квалитетне понуде на тржишту рада,
- ко хоће да нешто научи, доћи ће на Економски факултет Брчко,
- похвале за наставни кадар, примарно за асистенте,
- Факултет је искрена препорука за свршене средњошколце,
- похвале за доступност информација и увођење електронске пријаве испита.

Већина испитаника се углавном слаже констатацијом да је потребно усклађивати знања која се стичу на Факултету са захтјевима тржишта рада. Исто тако, висока сагласност међу испитаницима постоји и када је у питању потреба увођења праксе током студија.

На Универзитету у Источном Сарајеву (као што је већ наглашено), крајем 2017. године, донесен је Правилник о организовању студентске праксе, па се може рећи да су и високошколске институције свјесне наведене потребе. Због тога је и Економски факултет

Брчко започео организовање и овог вида наставног процеса. Такође, настојећи да, у одређеној мјери, прати захтјеве тржишта рада и у том смијеру прилагођава своје наставно-научне планове, Факултет је започео процес модернизације студијских програма, са намјером да њихова реализација, првенствено на првом циклусу студија, започне већ у некој од наредних школских година.

Литература

1. Abbasi, M. N., Malik, A., Chaudhry, I. S., & Imdadullah, M. (2011). A study on student satisfaction in Pakistani universities: the case of Bahauddin Zakariya University, Pakistan. *Asian Social Science*, 7(7), 209.
2. Bain, S., Fedynich, L., & Knight, M. (2011). The successful graduate student: A review of the factors for success. *Journal of Academic and Business Ethics*, 3, 1.
3. Barnes, B. J., & Randall, J. (2012). Doctoral student satisfaction: An examination of disciplinary, enrollment, and institutional differences. *Research in Higher Education*, 53(1), 47-75.
4. Bruce, G. D. (2009). Exploring the value of MBA degrees: Students' experiences in full-time, part-time, and executive MBA programs. *Journal of Education for Business*, 85(1), 38-44.
5. Gaier, S. (2005). Alumni satisfaction with their undergraduate academic experience and the impact on alumni giving and participation. *International Journal of Educational Advancement*, 5(4), 279-288.
6. Ловрић, М., Комић, Ј., Стевић, С. (2017). *Статистичка анализа - основи и примјена*. II издање. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека РС.
7. Martin, A. J., Milne-Home, J., Barrett, J., Spalding, E., & Jones, G. (2000). Graduate satisfaction with university and perceived employment preparation. *Journal of education and work*, 13(2), 199-213.
8. Солдић-Алексић, Ј. (2011). *Примењена анализа података*. Београд: Економски факултет.
9. Styron Jr, R. (2010). Student satisfaction and persistence: Factors vital to student retention. *Research in Higher Education Journal*, 6, 1.
10. Farley, K., McKee, M., & Brooks, M. (2011). The Effects of Student Involvement on Graduate Student Satisfaction: A Pilot Study. *Alabama Counseling Association Journal*, 37(1), 33-38.
11. Cabrera, A. F., Weerts, D. J., & Zulick, B. J. (2005). Making an impact with alumni surveys. *New Directions for Institutional Research*, 2005(126), 5-17.
12. Cabrera, A. F., de Vries, W., & Anderson, S. (2008). Job satisfaction among mexican alumni: a case of incongruence between hunch-based policies and labor market demands. *Higher Education*, 56(6), 699-722.

ПРИЛОГ

Научно-стручно истраживање:

ИСПИТИВАЊЕ ЗАДОВОЉСТВА СВРШЕНИХ СТУДЕНАТА УСЛУГАМА ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА БРЧКО

Листа питања:

Основни подаци о испитанику

1. Пол:
 - ✓ мушки
 - ✓ женски
2. Старосна доб (питање отвореног типа).
3. Степен стеченог образовања на Економском факултету Брчко (вишеопционо питање са навођењем периода стицања одређеног нивоа образовања као питања отвореног типа):
 - ✓ дипломирани економиста
 - ✓ магистар економских наука
 - ✓ мастер економије
 - ✓ доктор економских наука

Подаци о пословном статусу испитаника

4. Пословни статус:
 - ✓ незапослен/а
 - ✓ запослен/а
5. Временски период (у мјесецима) боравка на евиденцији надлежног Завода за запошљавање (питање отвореног типа).
6. Сектор у коме је испитаник запослен:
 - ✓ јавни сектор (државни сектор)
 - ✓ приватни сектор
7. Позиција испитаника који је запослен у приватном сектор:
 - ✓ власник правног лица
 - ✓ радник
 - ✓ самостални предузетник
8. Статус радног односа:
 - ✓ стални радни однос
(уз навођење назива радне позиције, као питања отвореног типа)
 - ✓ привремени радни однос

9. Форма заснивања привременог радног односа (уз навођење назива радне позиције, као питања отвореног типа):
- ✓ приправнички стаж
 - ✓ уговор на одређено вријеме
 - ✓ уговор о привременим и повременим пословима
 - ✓ заснивање радног односа без уговора
 - ✓ друго
10. Износ личних примања:
- ✓ до 500,00 КМ
 - ✓ од 501,00 КМ до 1.000,00 КМ
 - ✓ од 1.001,00 КМ до 1.500,00 КМ
 - ✓ од 1.501,00 КМ до 2.000,00 КМ
 - ✓ преко 2.001,00 КМ

Подаци о задовољству испитаника наставно-образовним и научно-истраживачким услугама ЕФ Брчко

11. Стечено знање на ЕФ Брчко као карактеристика диференцирања у односу на друге економске факултете и квалификација за проналажење запослења:

а) за запослене (скала од 1 до 5)

	Не слажем се			У потпуности се слажем	
У великој мјери ми је помогло, моје знање је било потпуније у односу на друге кандидате.	1	2	3	4	5
У великој мјери ми је помогло, моја диплома је била више цијењена него диплома других економских факултета.	1	2	3	4	5
Помогло ми је и задовољан/а сам послом које ми је то знање обезбиједило.	1	2	3	4	5
Помогло ми је, али мислим да још увијек нисам запослен/а на радном мјесту које је у складу са знањем које посједујем.	1	2	3	4	5

б) за незапослене (скала од 1 до 5)

	Не слажем се			У потпуности се слажем	
Нисам запослен/а, али то није одраз знања које сам стекао/ла.	1	2	3	4	5

12. Учешће испитаника у активностима из области научно-истраживачког рада организованим од стране ЕФ Брчко:

- ✓ да
- ✓ не

13. а) Активности из области научно-истраживачког рада организованим од стране ЕФ Брчко у којима је испитаник учествовао (вишеопционо питање):

- ✓ радионице
- ✓ обуке
- ✓ семинари
- ✓ конференције
- ✓ објављени рад у Зборнику ЕФ Брчко
- ✓ научно-стручна истраживања
- ✓ друго

б) Лични став испитаника о наведеним изјавама везаним за учешће у односним активностима (скала од 1 до 5):

Напомена	Ни најмање			У потпуности	
	1	2	3	4	5
Надоградња стеченог знања					
Повећане пословне компетенције					

14. Лични став испитаника о ЕФ Брчко, као високошколској образовној институцији (питање отвореног типа).

15. Лични став испитаника у вези са слиједећим изјавама (скала од 1 до 5):

Напомена	Ни најмање			У потпуности	
	1	2	3	4	5
Приликом уписа ЕФ Брчко имао/ла сам одређена очекивања у погледу знања који сам требао/ла да стекнем.					
ЕФ Брчко испунио је моја очекивања у сваком погледу.					
Добијено знање на ЕФ Брчко еквивалентно је са траженим знањем на тржишту рада.					
Пружено знање на ЕФ Брчко осигурало ми је добру теоријску подлогу за лакше разумијевање радних задатака на додијељеном радном мјесту (уколико нисте запослени прескочите ово питање).					
Учешће у научно-истраживачким активностима организованим од стране ЕФ Брчко, помогло ми је у рјешавању питања запослења (уколико нисте запослени или нисте учествовали у односним активностима прескочите ово питање).					
Наставни кадар ЕФ Брчко јесте адекватно оспособљен за извођење наставе и посвећен је ка преношењу знања.					
Неопходно је извршити адекватније усклађивање знања које се пружа на ЕФ Брчко и захтјева тржишта рада.					

У образовни процес на ЕФ Брчко потребно је увести праксу као саставни дио наставног плана и програма.

1 2 3 4 5

16. Оцјена омјера важности наведених компонената знања и вјештина за испитаника, с једне стране, и доприноса ЕФ Брчко у остваривању личних сатисфакција испитаника у том погледу, са друге стране (скала од 1 до 5):

	Лична важност					Допринос ЕФ Брчко				
	Ни најмање		У великој мјери			Ни најмање		У великој мјери		
Опште економско знање	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Специјалистичко знање из појединих области економије	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Знање страног језика	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Информатичке вјештине	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Способност за индивидуални рад	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Способност за тимски рад	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Способност за научни рад	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Способност за рад у пракси	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Лидерске способности	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Капацитет за цјеложивотно учење	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

17. Хипотетички посматрано, на основу садашње ситуације, искуства и знања испитаника, тражи се одговор да ли би у улози свршеног средњошколца испитаник поново уписао ЕФ Брчко:

- да
- не

18. Препоруке испитаника за даље побољшање рада Економског факултета Брчко (питање отвореног типа).